2015-10-24

Universitets- och högskolerådet

Provpass 1

Högskoleprovet

Svarshäfte nr.

Verbal del c

Provet innehåller 40 uppgifter

Instruktion

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.
Markera tydligt.
Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
Du får inget poängavdrag om du svarar fel.
Du får använda provhäftet som kladdpapper.

På nästa sida börjar provet som innehåller **40 uppgifter** och den totala provtiden är **55 minuter.**

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. magnifik

A högtidlig
B förhärligad
C överordnad
D praktfull
E förfinad

2. fragmentering

A utspädning
B nybildning
C sönderdelning
D förkortning
E spridning

---

3. etsa sig in

A blanda sig i
B vänja sig vid
C kämpa sig igenom
D ta kontroll över
E bränna sig fast

4. valör

A mängd
B värde
C standard
D form
E växel

---

5. uppfordrande

A upprepande
B utvärderande
C uppmanande
D utmärkande
E upplysande

6. lobotomi

A blodanalys
B skiktröntgen
C tarmundersökning
D hjärnoperation
E ögonbehandling

---

7. svartmåla

A förtala
B utmärka
C förstöra
D dölja
E förfula

8. bifall

A medverkan
B synpunkt
C tilltal
D lydnad
E samtycke

---

9. hårdragen

A obetydlig
B långsökt
C plågsam
D finkänslig
E svårsmält

10. lekamen

A redskap
B kropp
C partikel
D gräns
E tecken

Sill och strömming

Forskare vid Uppsala universitet och Stockholms universitet har gjort en omfattande genetisk studie av sill och strömming runt våra kuster. Forskningen visar att det finns relativt få men mycket tydliga genetiska skillnader mellan sill och strömming, och att dessa skillnader måste bero på genetisk anpassning till lokala miljöförhållanden (arten är sill, *Clupea harengus;* strömming är ett handelsnamn för östersjösill som landas norr om Kristianopel i Blekinge).

Ända sedan medeltiden har vi skilt på sill och strömming, men det är först nu som forskare fått fram vetenskapliga bevis för att de är genetiskt olika. Sillen är en av världens mest individrika fiskarter och har en enorm ekologisk och ekonomisk betydelse. Under en stor del av Sveriges historia var sill och strömming en helt avgörande födoresurs och en viktig exportvara. Sverige skulle inte vara det land det är idag om vi inte haft denna rika tillgång på sill och strömming.

Ända sedan medeltiden har vi alltså kallat den sill som fångas norr om Kalmarsund för strömming, eftersom den avviker från den sill som fångas i södra Östersjön och Västerhavet. Strömmingen är mindre till storleken och mindre fet. Linné klassificerade strömmingen som en underart till sillen. Fiskeribiologer delar upp sill och strömming i olika bestånd och använder dessa klassificeringar när man bestämmer fiskekvoter.

Tidigare studier har indikerat mycket få genetiska skillnader eller inga alls mellan olika bestånd. Kan det vara så att det egentligen bara finns en gigantisk sillpopulation och att de skillnader vi ser beror på miljöfaktorer, till exempel stora skillnader i salthalt? För att besvara denna fråga använde forskarna modern DNA-sekvensering.

– Våra resultat visar att för de allra flesta generna så hittar vi inga signifikanta skillnader alls mellan sill och strömming eller mellan olika bestånd av sill eller strömming. Detta visar att all sill och strömming vi studerat är mycket nära släkt. Men för några procent av generna hittar vi mycket tydliga skillnader, inte bara mellan sill och strömming utan också mellan olika bestånd av sill respektive strömming, säger Leif Andersson, professor i funktionsgenomik vid Uppsala universitet och professor i sjukdomsgenetik vid SLU.

– Vår samlade analys visar att de skillnader vi hittar måste bero på naturlig selektion och genetisk anpassning till lokala miljöförhållanden. Studien indikerar att sill och strömming kan bli en unik modell för att studera genetisk anpassning tack vare den ofantliga populationsstorleken som innebär att den slumpmässiga förändringen av genfrekvenser blir minimal, säger Leif Andersson.

De prover som nu har analyserats insamlades för drygt 30 år sedan som en del av Leif Anderssons examensarbete under handledning av docent (numera professor) Nils Ryman; den senare är också medförfattare till den nya studien, som publicerats i den amerikanska vetenskapsakademins tidskrift *PNAS*. När de analyserade dessa prover för 30 år sedan kunde de använda 13 genetiska markörer, vilket var förnämligt på den tiden. I den studie som publiceras idag har de använt mer än 400 000 genetiska markörer, vilket gav en helt annan genetisk upplösning.

– Vår studie är ett fint exempel på hur den kraftfulla teknik som främst utvecklats för medicinsk forskning kan revolutionera även annan forskning, säger Leif Andersson.

Linda Koffmar

Uppgifter

11. Hur förhöll sig den redovisade studiens resultat till tidigare studiers, enligt texten?

A Det bekräftade att det inte finns några genetiska skillnader mellan sill och strömming.

B Det visade att de genetiska skillnaderna mellan sill och strömming är färre men mer omfattande än man tidigare trott.

C Det bekräftade att det finns få genetiska skillnader mellan sill och strömming.

D Det visade att de genetiska skillnaderna mellan sill och strömming är mindre omfattande än man tidigare trott.

12. Inom vilken forskning kan studier av sill och strömming vara användbara, enligt texten?

A Forskning om geners betydelse för klassificering av arter och bestånd.

B Forskning om hur arvsanlag påverkas av miljörelaterade faktorer.

C Forskning om vad som är arter och vad som bara bör klassificeras som underarter.

D Forskning om hur individuella avvikelser uppstår i miljöer med likartade livsbetingelser.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

Våra egna ord

Det blir Olivers tur att vara fotbollskommentator vid skolans fotbollsplan. Oliver växlar över från sin nordskånska gränsbygdsdialekt till ren stockholmska: ”Osby har ökat tempot. Bollen uppe på höger planhalva, tas kontrollerat ner av Allbäck och ett inlägg mot bortre stolpen och där finns Zlatan och Isabell.”

Är det hans egna ord? Eller lånar han orden? Var går gränsen mellan eget och annans? Är det kanske vettigare att tänka att Oliver använder språk, ord och dialekt för att utföra något, och att det då inte blir relevant att ställa frågor huruvida orden och dialekten är hans egna?

När Oliver några år tidigare var på sin första fotbollsträning så visste han inte vad ”jobba hem” och ”sprid ut er” betydde. Nu har han en väl utvecklad fotbollsvokabulär och kan dessutom använda den på ett adekvat sätt. På samma sätt utvecklar vi förmågan att behärska en rad språkliga genreformer genom att delta i sammanhang där de används och genom att härma ord eller fraser, och ibland också genom att tänja dem och förändra dem.

Är det då egentligen någon skillnad att lära sig talspråk jämfört med skriftspråkliga genrer? Och är det relevant att tala om ”egna ord”? Man kan inte ha copyright på ”Stockholm är Sveriges huvudstad”, ”i alla celler sker en förbränning” eller ”hon tittade ut genom fönstret och såg havet”. Uttryck av denna typ är så allmänna att vi varken till vardags eller juridiskt betraktar dem som någons.

Det är klart att Oliver i en mening härmar där han står vid linjen och ropar. Men vem härmar han? Och när övergår härmandet till att vara Olivers ”eget språk”? Är det när han nästa år blivit mer detaljrik och tränat upp sitt tempo, eller är det om tjugo år när han kommenterar dotterns lag i division fyra?

Härmandet är en del av språkutvecklingen. Eleven med diabetes har läst massor av text om kroppens näringsbehov. Han talar om sådana frågor med sin dietist, sin familj och med andra barn med diabetes. När han för första gången tar ordet ”enzym” i sin mun skulle vi kunna säga att han härmas, att ordet inte är hans ”eget”, men vad är det för poäng med det? Det är väl vanligen bättre att konstatera att han börjar använda ett ord han tidigare inte använt, och rimligen blir väl orden ens egna så fort vi använder dem, eller?

Mot bakgrund av det vi vet om språkutveckling och vad språk är, verkar termen ”egna ord” inte pedagogiskt poängfull. Det verkar mer adekvat att prata om ”ord du behöver”.

Carola Aili

Uppgifter

13. Vad vill textförfattaren ha sagt med sitt resonemang om förhållandet mellan härmning och ”eget språk”?

A Att det egentligen är meningslöst att tala om dem som två skilda saker.

B Att de båda sakerna bör hållas isär om språkutvecklingen ska bli gynnsam.

C Att härmandet är det första steget på vägen mot ett eget språk.

D Att det i själva verket inte finns något härmande eftersom allt tillhör det egna språket.

14. Vad är det textförfattaren vill belysa när hon berör copyright?

A Att språket har kommit att bli alltmer allmänt i sin talade form.

B Att imitation utgör den vanligaste formen av språkanvändning.

C Att många språkliga uttryck inte kan betraktas som ”egna”.

D Att de ”egna” orden och uttrycken blivit allt svårare att skydda.

Tsar Putin

Recension av Anna Arutunyan: *Tsar Putin*, Ordfront, 2012.

När Vladimir Putin i mitten av juli kom till Krymsk, en by uppslukad av lera, var det ett tecken på nåd. När politiken är lika gyttjig och intransparent som leran, som krävt minst 171 dödsoffer, står det enda hoppet till ett ingripande från ovan. Bara den högsta makten kan man tro på. Putins blotta närvaro blir tecknet på att någon där uppe bryr sig, och den oundvikliga uppläxningen av lokala tjänstemän beviset för att man inte är övergiven i en värld där folket och suveränen är ohjälpligt sammanbundna.

Översvämningarna i Krymsk och Putins visit inträffar efter det att Anna Arutunyan, journalist född i Ryssland men uppväxt i USA, skrivit sin bok, men sådant är stadens öde ur hennes synvinkel. Trots titeln handlar boken inte om Putin. Putins stålgrå blick, ofta mytologiserad, ser hon som ett uttryck för hans kameleontlika natur. Putin är egentligen ointressant. Han är den han förväntas vara, och som Rysslands ledare återspeglar Putin, enligt Arutunyan, Ryssland som det förväntas vara.

Beskrivningen av Putin som en naturlig konsekvens av det ryska samhället, ett tomt kärl i vilket man lägger sina förutfattade meningar, har kallats fjäskande. Det är orättvist. Men det är något beklämmande i att en bok som först ifrågasätter den masochistiska föreställningen om att ryssar inte är lämpade för demokrati ändå beskriver en ”folksjäl” som tyr sig till ett korrupt och maktfullkomligt system.

Om man bortser från den nästan deterministiska beskrivningen av underkastelse i Ryssland skänker boken en spännande inblick med historieglasögonen på. Ryssland har, vilket journalister ibland påpekar nästan skadeglatt, haft demokrati av något slag i drygt två decennier medan järnnäven sträcker sig genom århundraden.

De historiska parallellerna, som jämförelsen mellan säkerhetstjänsten KGB (i dag FSB) och Ivan den förskräckliges *opritjniki*-adel som stod över allt utom tsarens vilja, känns ibland något tesdrivna men är alltid intressanta. Även anekdoterna om polisen, affärsmännens skumrask, intelligentians avsky, fega tjänstemän och helt vanliga ryssar som inte gillar Putin men ändå röstar på honom är läsvärda i sig själva. Den svaga punkten är något svajiga uppgifter från anonyma källor om möten som skett eller inte skett.

Det är svårt att skriva ens en notis om Ryssland utan att känna sig tvungen att nämna protestgruppen Pussy Riot. Bokens avsnitt som beskriver en närmast religiös underkastelse för Kreml – som också värnar sin relation till kyrkan – bidrar också till en förståelse av det ofta missförstådda rättsfallet.

För den som stått och frusit i Moskva och sett Kremls ungdomsgäng Nasji med frenetisk iver fira Putins återkomst, eller vem som helst som undrar varför Ryssland väljer en president de flesta ryssar inte gillar (fusk är bara en faktor) ger *Tsar Putin* värdefulla insikter. Det är samtidigt synd att despotism beskrivs som inristat i Rysslands sociala DNA – en beskrivning som förresten även drabbar egyptier, libyer, syrier och andra folk under auktoritärt styre. Längs den stigen finns slutsatser som inte bara förtätar myterna om Ryssland utan också gör dess folk en stor och orättvis björntjänst.

Carl Fridh Kleberg

Uppgifter

15. Vad tycks recensenten finna motsägelsefullt i boken *Tsar Putin*?

A Att den både kritiserar och beundrar Putins sätt att leda landet.

B Att den får Putin att framstå som både en orsak till och en följd av det ryska samhället.

C Att den både betvivlar och befäster föreställningen om ryssars oförmåga att skapa demokrati.

D Att den beskriver rysk despotism med utgångspunkt i både biologiska och sociala förklaringsmodeller.

16. ”Trots titeln handlar boken inte om Putin”, skriver recensenten. I vilken egenskap är Putin ändå intressant för Anna Arutunyans skildring?

A Som firad offentlig gestalt.

B Som historiskt jämförelseobjekt.

C Som manipulativ och maktlysten person.

D Som representant för en auktoritär ordning.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

Näringsdryck inför tarmoperation

Större kirurgiska ingrepp innebär stora påfrestningar för individen. Vid alla typer av kroppsskada sker snabba förändringar av ämnesomsättningen. Detta innebär en negativ belastning för kroppen samtidigt som frisättningen av bland annat stresshormoner ökar. Patienter med allvarliga symtom från mag–tarm-kanalen har oftast långt före operationstillfället svårigheter med en fullvärdig nutrition, vilket bidrar till ett ytterligare försämrat allmäntillstånd inför operationen. Dessutom förbereds patienter som ska genomgå kolonkirurgi traditionsenligt med dietföreskrifter, laxering och fasta.

Under 1990-talet aktualiserades problemet allt mer. Eftersom vi arbetar med denna patientgrupp bestämde vi oss för att ta reda på om kolhydratuppladdning med näringsdryck en vecka före kolonkirurgi har någon positiv effekt på patienternas postoperativa tillfrisknande.

Studien kom att omfatta totalt 55 patienter i två grupper: en interventionsgrupp med 30 personer och en kontrollgrupp med 25 personer. Patienterna var i åldrarna 20 till 80 år och hade någon av diagnoserna kolontumör eller divertikulit. Under perioden april 1999 till maj 2001 genomgick de planerad kolonkirurgi såsom hemikolektomi, sigmoideumresektion och anteriorresektion. I interventionsgruppen ingick 21 kvinnor och 9 män, medan kontrollgruppen bestod av 15 kvinnor och 10 män. Medelåldern var drygt 61 år i båda grupperna. Fördelningen av diagnoser var densamma i båda grupperna.

I interventionsgruppen fick samtliga patienter före operationen ett kolhydrattillskott i form av 200 milliliter av en näringsdryck som gav 125 kilokalorier per 100 milliliter. Tillskottet gavs morgon och kväll under sju dagar före planerad operation.

Kontrollgruppen bestod av patienter som hade samma diagnoser som interventionsgruppen och som året före genomgått en kolonoperation. Operationsförberedelserna var desamma som i interventionsgruppen, med undantag för kolhydrattillskottet.

Patienterna som ingick i interventionsgruppen tillfrågades muntligt och fick skriftlig information. Vid mottagningsbesöket fick de flesta patienterna med sig näringsdrycken hem, medan andra valde att hämta den på vårdavdelningen. Näringsdrycken var kostnadsfri.

Tidpunkten för postoperativ gasavgång och postoperativ faecesavgång samt vårdtidens längd studerades. Önskvärt hade varit att mäta serumalbuminvärdet, då det har betydelse för bland annat sårläkningen. Det var inte genomförbart då värdet saknades i många av kontrollgruppens journaler.

Eftersom det är viktigt för patientens välbefinnande att tarmen fungerar, var valet av dessa kriterier betydelsefullt ur ett omvårdnadsperspektiv. Tidpunkten för när tarmen kommer i gång är även avgörande för vårdtidens längd.

Vad gäller tarmfunktionen kunde i vår studie inga negativa komplikationer påvisas med att ge patienten ett kolhydrattillskott. Patienterna i interventionsgruppen hade tidigare gas- och faecesavgång än kontrollgruppen. Hälften av samtliga patienter i interventionsgruppen hade gasavgång inom tre dagar efter operation jämfört med 40 procent i kontrollgruppen. Medelantalet dagar från operation till gasavgång var 3,5 i interventionsgruppen jämfört med 4,0 i kontrollgruppen.

Tidpunkten för den första avföringen efter operation var i medeltal 5,0 dagar i interventionsgruppen jämfört med 5,3 dagar i kontrollgruppen. I interventionsgruppen hade 70 procent avföring inom de fem första dagarna efter operation jämfört med 56 procent i kontrollgruppen.

I interventionsgruppen gick 50 procent av patienterna hem inom sju dagar jämfört med 32 procent i kontrollgruppen. Antalet vårddagar varierade mellan 3 och 16 dagar i de båda grupperna, median 7,5 i interventionsgruppen (5 till 13 dagar) och median 8,0 (3 till 16 dagar) i kontrollgruppen. Generellt kan sägas att vårdtiderna blir allt kortare för varje år, vilket kan förklara skillnaden.

Anestesiföreskrifterna har ändrats sedan studien gjordes. Patienterna behöver inte längre fasta från midnatt, utan tillåts dricka fram till tre timmar före anestesi. Nu skulle det alltså vara möjligt att låta patienten inta den sista drycken så sent som på operationsdagens morgon, vilket kanske ytterligare skulle kunna förbättra patientens allmänstatus.

Många patienter i studien upplevde det positivt att dricka näringsdrycken. De uttryckte ett välbefinnande och att de kände sig i gott skick inför operationen. Välbefinnande är svårt att mäta, då det är en subjektiv upplevelse. Men vår uppfattning är ändå, utifrån vår kliniska erfarenhet, att patienternas välbefinnande ökade genom kolhydrattillskottet. Patienter som har återkommit för andra operationer har önskat näringsdryck även då.

Nutritionsfrågor är en viktig del i vården. Vi tycker att de bör uppmärksammas ytterligare genom att det upprättas så kallade näringsråd som arbetar för att lyfta fram nutritionsproblem. Även tidigare rutiner inför operationer bör ses över, då anestesins föreskrifter har ändrats markant. En kommande studie skulle kunna innefatta större patientgrupper och intag av näringsdryck även på operationsdagens morgon. Man skulle också kunna undersöka

om och i vilken grad serumalbuminet påverkas av ett extra kolhydrattillskott, eftersom hypoalbuminemi har visat sig kunna orsaka långsammare sårläkning. I en randomiserad, kontrollerad studie skulle patientens allmäntillstånd och välbefinnande kunna följas en längre tid.

Lena Sahlin-Österlund, Inger Forsman,
Gunhild Dahlberg & Ingrid Lindqvist

nutrition = näring, näringstillförsel
kolon = tjocktarm
faeces = avföring
serumalbumin = protein i blodet
anestesi = bedövning

Uppgifter

17. Vilket av följande skilde *inte* interventionsgruppen från kontrollgruppen, enligt texten?

A Andelen patienter som tre dagar efter operation hade gasavgång.

B Tidpunkten för det kirurgiska ingreppet.

C Andelen patienter med diagnoserna kolontumör respektive divertikulit.

D Vårdtiden efter operation.

18. Vilket skäl anges för att ge just den studerade gruppen patienter näringsdryck inför operation?

A De är ofta i dålig kondition före operation.

B De har ofta svårt att äta fast föda dagarna före operation.

C De är ofta dåliga på att tillgodogöra sig den näring de erbjuds just före operation.

D De har ofta svårt att äta efter operation.

19. Vad anger textförfattarna som stöd för att de patienter som fick kolhydrattillskott upplevde det som positivt?

A Patienternas vårdtid förkortades något jämfört med om de inte skulle ha fått tillskottet.

B Patienterna har visat intresse för att upprepa proceduren i samband med senare kirurgiska ingrepp.

C Patienternas postoperativa gas- och faecesavgång skedde avsevärt tidigare än om de inte hade fått tillskottet.

D Patienterna har inte på något sätt antytt att tarmfunktionen skulle ha blivit sämre.

20. Vad är enligt texten anledningen till att patienter hittills inte fått näringsdryck timmarna före operation?

A Det har saknats lämpligt kosttillskott.

B Det har inte efterfrågats.

C Det har ansetts vara en för stor påfrestning.

D Det har inte varit tillåtet.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

21. Tiggarmunkarna tillhörde en ny typ av ____ som ägnade sig åt att predika och undervisa i stället för att leva bakom klostermurarna. De kallades tiggarmunkar därför att de levde på ____.

A munkordnar – allmosor

B klosterceller – gengåvor

C broderskap – eftergifter

D trotjänare – munskänkar

22. Ibland ____ makthavare uttalanden som de överhuvudtaget inte har gjort, normalt då av motståndare.

A tillskrivs

B tillämpar

C tillgodoräknas

D tillbakavisar

23. Kompressionsstrumpor användes ursprungligen inom den medicinska vården för att ____ blodcirkulationen och minska svullnad i benen, men på senare år har man börjat använda strumporna även inom idrotten eftersom de kan ____ koncentrationen av mjölksyra och andra ____ som uppstår i samband med träning.

A upprätthålla – förbättra – mineraler

B hämma – balansera – kroppsvätskor

C underlätta – minska – slaggprodukter

D befrämja – öka – födoämnen

24. Omfånget av Rembrandts kända produktion har med tiden stabiliserat sig någonstans mellan 250 och 300 målningar. Risken för att förfalskningar ska vara i omlopp ____ idag genom en rad metoder som med stor säkerhet gör det möjligt att bestämma om en målning är en Rembrandt eller ej.

A verifieras

B minimeras

C optimeras

D approximeras

25. Hur ska Sverige kunna ____ sig i den internationella konkurrensen och förstärka sin position som en ledande kunskapsnation? Ett första steg är att titta på de ____ som styr fördelningen av statliga forskningsmedel.

A aktivera – kunskaper

B markera – behov

C hävda – kriterier

D anförtro – institutioner

26. Riktiga skor är på väg ut, medan gymnastikskorna breder ut sig. Följande ____ väcker numera inget uppseende: kavaj, byxor med pressveck och vita sneakers.

A manér

B klädsamhet

C ekipage

D mundering

27. Svenska journalister i allmänhet och filmkritiker ____ är överlag en trendmedveten skara som gärna ligger i ____ vad gäller nya politiska och psykologiska strömningar.

A för den delen – tiden

B dessutom – centrum

C förvisso – framkant

D i synnerhet – frontlinjen

28. Marie C. Nelson och Staffan Förhammar har gjort en historisk studie av sanatoriet Apelviken och tagit fasta på två ____: den socialpolitiska och den vetenskapliga. I båda fallen var den studerade perioden, 1900-talets tre första decennier, en ____ mellan olika synsätt. ”Studien ger bland annat en bild av övergången från privat ____ till en begynnande välfärdsstat”, säger Förhammar.

A perspektiv – samordning – antroposofi

B aspekter – brytningstid – filantropi

C förhållanden – sammansmältning – diakoni

D angreppspunkter – övergångsålder – autonomi

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

29. Det är som om själva ____ har blivit en subkultur i USA, avskild från mediernas rapporteringar och diskussioner där rena påhitt snabbt etableras som vedertagna sanningar.

A verkligheten

B skrivandet

C religionen

D ljugandet

30. Ett av de utmärkande dragen hos ”flow” är total koncentration och därmed en _____ förmåga att reagera på andra _____ än de som tillhör uppgiften. Detta är inte alltid så lyckat om problemlösningen förutsätter samarbete och ett fungerande rollspel.

A bristande – stimuli

B ökad – impulser

C naturlig – situationer

D oöverträffad – direktiv